

суду та земських начальників, вважаючи їх ланками одного ланцюга у формуванні системи нових соціальних відносин (с. 293). До певної міри випадає з цієї схеми підрозділ 3.5, в якому зображено головні тенденції у розвитку великих дворянських господарств.

Четвертий розділ монографії І.О. Кочергіна присвячено аналізу колективної поведінки дворянства в нових умовах соціальної взаємодії. Цей розділ, на нашу думку, є ключовим для розуміння того, як дворяни адаптувалися до системи соціальних відносин у пореформений час. Найбільш тісна і регулярна співпраця дворян із різними соціальними групами, на думку автора, відбувалася в межах земських установ (с. 389). До недоліків віднесемо те, що хоча в соціумі Російської імперії було представлено багато соціальних груп, автор приділив окрему увагу лише селянству й купецтву, а також проаналізував еволюцію відносин дворян з євреями та німцями. Зважаючи на характер цих відносин, автор робить висновок, що дворяни опинилися в оточенні, яке, до певної міри, ними сприймалося як вороже (с. 390).

П'ятий розділ є найменшим. В ньому проаналізовано благодійну діяльність дворянства та участь окремих дворян у розвитку системи освіти на теренах Катеринославської губернії. На думку автора, заняття благодійністю та просвітницькою діяльністю було важливим елементом у формуванні й підтримуванні високого соціального статусу дворянина (с. 422).

Важливим доповненням до основного тексту є археографічна частина (додатки). Тут І.О. Кочергіном були наведені дані щодо всіх маршалків катеринославського дворянства, перелік дворянських родів Катеринославської губернії (на момент проведення селянської реформи), велика кількість таблиць, в яких представлені дані про мирових посередників, земських начальників, попечителів навчальних закладів Катеринославської губернії. Завдяки цим таблицям автор "залюднює" простір Катеринославської губернії сотнями дієвих осіб, які брали участь у підготовці та реалізації реформ та контр-реформ 1860-1880-х рр.

Науковий апарат роботи складається з іменного покажчика, який суттєво полегшує пошук необхідної інформації в тексті.

Монографія І.О. Кочергіна буде корисна всім, хто цікавиться соціальною та локальною історією Катеринославщини та в цілому південного регіону другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

В. І. Мільчев

ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ “ДЕРЖАВНА ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПРАВОВИЙ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ”

8-9 жовтня 2015 року в приміщенні Запорізького національного технічного університету кафедра українознавства та загальної мовної підготовки ЗНТУ при сприянні Міністерства освіти і науки України, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, Запорізької обласної державної адміністрації та Запорізького обласного краєзнавчого музею провела традиційну ХІ Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України”, присвячену 115-й річниці ЗНТУ. В конференції, окрім науковців Запоріжжя, взяли участь представники наукових осередків Дніпропетровщини, Донеччини, Київщини, Криму, Миколаївщини, Одещини, Херсонщини та Хмельницької області. Загалом на конференцію було подано майже дев'яносто наукових статей і матеріалів.

З привітальним словом до учасників конференції від імені її організаторів звернулись: директор Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Запорізької облдержадміністрації, кандидат історичних наук В.В. Мороко; проректор з наукової роботи ЗНТУ, доктор технічних наук, професор Ю.М. Внуков; декан Гуманітарного факультету ЗНТУ, кандидат історичних наук, доцент М.В. Дєдков.

На пленарному засіданні традиційно привітали пам'ятними подарунками першого науковця, що подав заявку на участь у конференції, та першого прибулого на конференцію іногороднього учасника. Програма роботи пленарного засідання включала доповіді: “Етнорелігійний комплекс сучасної України: специфіка південного регіону” (доктор політичних наук, професор, завідувач відділу етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України В.А.Войналович), “Регулювання протиріч ідентичностей в контексті політики громадянської консолідації української нації” (головний науковий співробітник ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, доктор політичних наук, професор В.О. Котигоренко), “Громадянське суспільство та сучасні виклики” (кандидат історичних наук, директор Департаменту культури, туризму, національностей та релігій ЗОДА В.В. Мороко); ““Post Homo Sovieticus”: проблема формування ідентичності”; (доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології Бердянського університету менеджменту і бізнесу О.М. Сухомлинов); “Ідея університету в контексті пошуків української ідентичності: диктат прагматизму як шлях в нікуди” (доктор філологічних наук, професор Класичного приватного університету, директор Українського шекспірівського центру, академік АН ВШ України Н.М. Торкут); “Мотивація та форми участі нацменшин в роботі культурно-національних організацій України” (кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Придніпровської державної академії будівництва та архітектури Л.Є. Чернова); “Генеза органів виконавчої влади, відповідальних за

сферу міжнаціональних відносин в Україні: аналіз актуальних проблем” (кандидат історичних наук, начальник управління міжнаціональних відносин і релігій Департаменту культури, туризму, національностей і релігій Запорізької облдержадміністрації П.І. Мяло) та “Матеріали з історії української національної еліти в качанівському музеї українських старожитностей В.В. Тарновського” (кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу “Криворізький національний університет” Н.М. Товстоляк).

У другій половині дня, після обідньої перерви та неформального спілкування, учасники конференції взяли участь у засіданні п'яти секцій: “Роль громадянського суспільства у формуванні етнонаціональної політики в Україні” (керівники секції доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології Бердянського університету менеджменту і бізнесу О.М. Сухомлинов і кандидат історичних наук, співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України Л.Л. Ковач), “Етнічні групи регіону: історія та культура” (керівники секції доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету С.Г. Водотика і доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України, країнознавства і туризмознавства Київського національного лінгвістичного університету В.М. Васильчук), “Правові аспекти державної етнополітики: еволюція та сучасність” (керівники секції доктор історичних наук, професор, професор кафедри українознавства та ЗМП ЗНТУ, заступник директора з наукової роботи Запорізького обласного краєзнавчого музею Г.І. Шаповалов і доктор історичних наук, професор, професор кафедри МЕВ ЗНТУ О.П. Сарнацький), “Інтелект та духовність: національний вимір” (керівники секції доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії ЗНТУ О.В. Бондаренко і доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Чорноморського державного університету ім. Петра Могили Ю.В. Котляр) та “Мовна політика і освіта: інтернаціональне і національне” (керівники секції доктор політичних наук, науковий співробітник відділу теоретичних та прикладних проблем політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України Т.М. Ляшенко і доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету І.І. Лиман).

Проблематика секцій затримувала актуальні теми сучасного наукового дискурсу, зокрема, секція 1 “Роль громадянського суспільства у формуванні етнонаціональної політики в Україні”: переваги патріотизму в системі етнонаціональної політики української держави; громадські організації національних меншин у суспільно-політичному просторі України; національна ідентичність: захист від деструктивних інформаційних впливів у контексті розбудови громадянського суспільства в Україні.

Секція 2 “Етнічні групи регіону: історія та культура”: повсякдення українців та болгар у Північному Приазов'ї: компаративний аналіз; перші німецькі колонії на Півдні України (кінець XVIII – початок XIX ст.); етнонаціональний вимір інтелектуального потенціалу міських підприємців Півдня України (друга пол. XIX – поч. XX ст.); детермінанти етнонаціональної маргінальності в Україні; гендерне питання в Криму та кримські татари в етнонаціональній політиці України в 40-90 рр. XX ст. та на поч. XXI ст.; гірські євреї у переселенській кампанії до Кримської АРСР у міжвоєнний період (20-30-і рр. XX ст.); характеристики росіян в рапортах британського консула в Бердянську Джеймса Ернеста Наполеона Зораба; етнічний та релігійний склад населення міст Таврійської губернії кінця XIX ст.: гендерний аспект; татари на Запоріжжі: культурно-побутовий аспект (кінець 20-х – 30-ті рр. XX ст.); розвиток господарства болгарських переселенців Півдня України в кінці XIX – на початку XX ст.; конфлікт ментальностей: боротьба російської та української ідентичностей на Півдні України (кінець XIX – початок XXI ст.); повсякденність єврейського населення УСРР в міжвоєнний період: вітчизняний історіографічний вимір.

Секція 3 “Правові аспекти державної етнополітики: еволюція та сучасність”: імперське ставлення Петра I щодо української еліти на прикладі Г.І. Новицького; етноконфесійна ситуація в Україні; мовна та релігійна політика радянської держави щодо німців Криму в 20-30-ті рр. XX ст.; міжнародний досвід регулювання прав національних меншин і втілення його в конституційне законодавство України; кадрова політика в УСРР другої пол. 40 – сер. 60-х рр. XX ст.: національний аспект; неефективна етнодержавна політика на сході та півдні України як загроза національній безпеці; ментальність як визначальна категорія етнополітики та основа національної свідомості; напрямки політики коренізації: перевірка знання української мови та мов національних меншин держслужбовцями Півдня УСРР; національний фактор у формуванні тіньової економіки в Україні (1991-1995 рр.); аграрна політика окупаційної влади в Запорізькій області; земельно-майновий стан на Запоріжжі за джерелами XIV-XV ст.; права та обов'язки національних меншин України.

Секція 4 “Інтелект та духовність: національний вимір”: особливості укладання конфесійно змішаних шлюбів у Північному Приазов'ї (XIX – початок XX ст.); повоєнне гідробудівництво у Південному Подніпров'ї в умовах “сталінізму”; ЗТЗ – лідер міжнаціональних та міжнародних зв'язків в галузі трансформаторобудування; педагогічні ідеї М.Корфа; національний вимір інтелекту та духовності України: історія та сучасність; національна ідентичність як історичний феномен; національне буття, ідентифікація суб'єкта та реальне; національна ідентичність: історико-політичні чинники формування; роль культурних універсалій у формуванні національної ідентичності: Емерсон і Шекспір; погляди південноукраїнських істориків другої половини XIX – початку XX ст. на проблему міжнаціональних відносин; “Приазовська Болгарія” в історії махновського руху (1919 – 1921 рр.); неформальні ідентичності українців серед номенклатурних працівників УСРР (1945-1985 рр.).

Секція 5 “Мовна політика і освіта: інтернаціональне і національне”: нова парадигма освіти: призначення соціально-гуманітарних дисциплін у вищій професійній освіті; функціонування української мови в

Запорізькому регіоні та шляхи покращення; динаміка змін науково-педагогічного потенціалу системи вищої освіти України у повоєнні роки; відновлення “Просвіт” в Одесі та повіті у період Української національної революції 1917-1921 рр. (за матеріалами преси); історія України як чинник формування національної ідентичності; освітні практики в баптистських громадах на Півдні України в 20-30-х рр. ХХ ст.; мова як чинник формування нових ідентичностей на пострадянському просторі; мови в багатонаціональній державі: моделі мовного режиму і перспективи розвитку; освітній процес часів окупації на території Запорізької області (1941-1943рр.); мовна політика в Україні та Іспанії.

Крім роботи секцій відбулося засідання Круглого столу “Врахування етнокультурних особливостей Півдня України при розробці та проведенні державної етнополітики” (керівники начальник відділу національностей та релігій управління міжнаціональних відносин та релігій Департаменту культури, туризму, національностей та релігій Запорізької облдержадміністрації В.М.Бобильов і декан Гуманітарного факультету ЗНТУ, професор кафедри українознавства та ЗМП М.В.Дедков). На Круглому столі з розповідями про створення осередків культури і відпочинку виступили голова Запорізького обласного об'єднання Всеукраїнського Товариства “Просвіта” ім.Т.Г.Шевченка О.В.Ткаченко, який анонсував проект створення Запорізького мистецького Арсеналу - “Запорізького історико-етнографічного музею “Млин” та Просвітницького Центру “З питань збереження етнокультурної ідентичності українців та інших народів Світу”; керівник громадської організації “Дивосвіт” та єврейського громадського центру “Мазаль Тов” І.І.Носенко, яка розповіла про хід реалізації проекту “Етносело” у Вільнянському районі Запорізької області; голова єврейської общини Запоріжжя Б.Л.Естеркін; член Української асоціації релігійної свободи О.К.Клемешин; голова Запорізького товариства татарської культури “Алтин-Ай” Р.С. Ахмерова. Досвідом своєї багаторічної роботи з національно-культурними товариствами поділилася колишній керівник відділу національностей, релігії та міграції Запорізької облдержадміністрації Н.В.Деркач. Учасники Круглого столу також відзначили не переоцінену роль даних традиційних науково-практичних конференцій в житті як Південної України, так і держави в цілому. Подальше проведення таких наукових зібрань, на думку учасників Круглого столу, є виправданим і доцільним.

Завершилась конференція підсумковим пленарним засіданням. Виступаючи, керівники секцій відзначили високий рівень наукової новизни і практичного значення результатів апробації наукового доробку вчених і повсякденної діяльності представників національних-культурних громад. Учасники конференції зазначили, що не дивлячись на складні для нашої держави часи, продовжують зберігатись творчі зв'язки між науковцями різних поколінь, наукових шкіл і регіонів України (зокрема тимчасово окупованих).

Організатори конференції передбачили для її учасників і культурно-розважальну програму, що складалася з відвідання Запорізького обласного краєзнавчого музею, екскурсію до історико-етнографічного комплексу “Запорозька Січ” (о. Хортиця) та відвідування спектаклю Кінного театру запорозьких козаків “Герць”.

Відзначимо, що робота конференції відбувалася хоча і в доброзичливій, проте в дискусійній, гострополемічній атмосфері. Учасники засідань активно ставили питання і жваво обговорювали виступи як на пленарному, так і на секційних засіданнях, на круглому столі.

М. В. Дедков